

Şərif Ağayar

(Hekayə)

(Seymur Baycana
ithaf edirəm)

Yas çadırının sağ və sol tərəfinde uzununa qoyulmuş stolların arxasında sakitcə oturan doğma və yad adamlara, baş tərəfdəki araçqını mollaya salam verib içəri keçəndə dodaqaltı qımışdı: bu dəfə sürprizi vardı onlara.

Neçə vaxt idi kəndə gəlmirdi.

Söz vermişdi ki, gəlməsin də!

Bezdirirdilər onu. Sağdan-soldan üstünə sual yağdırdı: "Niyə evlənmədin?", "Niyə bir binəgüzarlıq qumadın?", "Hər şey cəhənnəm, iki-üç sot torpaq da ala bilməzdin?", "Şəhərə gedənlərimizin içində ən savadlısı səndin, qohum-əqrəbə cəhənnəm, özünə də gün ağlama-dın."

Keçmiş zamanda danışdırlar artıq. Yeni, indiki gecdi, vaxtında edə bələrdin. Vəziyyət o həddə çatmışdı ki, qohumlarına nifrət etməyə başlamışdı. Sanki imkanı oldu da, eləmədi! İmkandan da danışa bilmirdi. "Burda saxta" – deyib barmaqlarını qatlayırdılar: filankəs elə, bəhmən-kəs belə, onlardan nəyin əskik idi?

Hamı qınayırdı onu, gerçəkliyi heç kimə başa sala bilmirdi.

Deyə bilmirdi ki, hamıdan qoçaq mən idim, öz gücümə ali məktəbə girdim, oxudum, magistraturanı bitirdim, hətta universitetdə qaldım, dövlət qulluğuna girdim, görmədiyim iş qalmadı, müəllim də oldum, jurnalist də, məmur da, heç birində halal yaşamaq imkanı yox idi, olsaydı bacardım, o qədər aciz deyiləm.

Deyə bilmirdi ki, universitetdən niyə getdim – maaş çox az idi, hər kəs kimi tələbələrden rüşvət alıb dolanmağı özümə sığdırmadım; orta

məktəbdə iş üçün məndən şirinlik istədilər, vermədim, versəm sifə necə girərdim, uşaqların üzünə necə baxardım, onlara nə öyrərdim; işlədiyim qeyri-hökumət təşkilatı kim-səz uşaqların adından inanə toplayırdı, məni də işə qoşdular, əvvəl-əvvəl göz yumdum xeyli, ancaq adına milyonlar toplanan yetimlərin həm də əməyinin istismarını görəndə dözmədim, mənə tapşırılan layihə sənədlərini hazırlamaqdan imtina etdim; sayt redaktorluğundan özləri qovdular – məşhurlardan birinin qararına qoşulmaqdan imtina etmişdim! Məmurluq da eləcə. Özüm hazırladım, özüm qəbul olundum, on il işlədim. Özü də quru maaş! Türkiyədə, İranda mənim vəzifəmdə çalışanlar ayda iki min yevro alır. Nəyimə bəs eləməzdi? Nə edim ki, bu maaşı vermədilər mənə, aldığım yeməyimə, geyimimə güclə çatdı. Qazanc üçün qoyulan şərtlərsə o qədər alçalıcı idi ki, ondansa gedib dilə-nərdim.

Deyə bilmirdi ki, insana yaşamaq heç bir əməli özümə yaşadırmadım. Sizə yaşadırmadım! Boynumda haqqı-sayı olan uca dağlanmıza, yaşıl çəmənlərimizə, duru bulaqlarımıza, nurlu ağsaqqallarımıza, həyalı ağbirçəkənimizə qiymədim bunu. Əzabı özümə verdim, sızə deyil. Buna görə mənə təşəkkür düşür, tənbəh yox. Sən demə, mənasızın yekəsi elə siz imişsiz! Dağlarımızın ucalığı da, çəmənliliyimizin yaşillığı da, bulaqlarımızın duruluğu da, üzümüzdəki abır-həya da yalnız görülmüş.

Deyə bilmirdi, desəydi, özünü duruluğa çıxarmağa çalışdığını düşünüb qah-qah güldü. Çünki bu kənd binnet olalı inandığı doğrulardan ötrü kiminsə nədənsə imtina etdiyini görməmişdi.

Deyə bilmirdig Təntənəli monoloqu palçıq vulkanı kimi içində qaynayıb-qaynayıb sakitləşirdi.

"Neyləsin, zamana pis gəldi" – ömür-həyatında bir-cə dəfə yaşlı tarix müəllimi təsəlli vermişdi ona və belkə bu günəncən elə o təsəllidən yapıb-şib yaşamışdı.

Heç şəhərdə də anlayan yoxudu onu.

"Səmimi deyim, sənin otuz səkiz yaşa gəlib çatacağını gözləmir-

rağında gəzəndə rahatlayırdı. Nəmişlik qarışan mazut qoxusu, dalğaların xışiltısı, qumun yumşaqlığı, üf-qün sonsuza açılan genişliyi canına hopub yaşamaq eşqini artırır. Bir də kitab oxuyanda dincəlirdi. Özünü elə qapdırırdı, yemək də yadına düşmürdü. Bu kimdi O.Henri, bu kimdi Steynbek, bu kimdi Selincer. Üzü bəri gəlsən, Moem, Dino Butsati, Hamsung Adamın içində al-əlvan işıqlar kimi titrəşən duyğuları necə də dəqiq görürdülər. Kitab oxuduqca hamı insan xarakterinin çoxluğuna, rəngarəngliyinə heyran qalırdısa, o, əksinə, fərqli zamanlarda – fərqli məkənlərdə yaşayanların oxşarlığına şaşırırdı. Sevinc, kədər, ədalət duyğusu hər yerdə eyni idi. Əvvəl sanırdı ki, ədəbiyyat insanın bəd-bəxtliyi haqqındadır və işi-gücü dö-nüb-dönüb bu dəhşətli mentiqin üs-

dan ötrü darıxdı. Belə dəhşətli soyuqluqdan o alçalıcı suallar şükür-lüyümü! Yaxşı ki, molla fatihə verdi, yoxsa qulaqlarında uğuldayan süku-ta tab getirə bilməyəcəkdə.

"Vələzzalın..."

Əllərini qarşısında kitab kimi açib dua oxudu, fatihə bitən kimi heç kəsin gözləmədiyi yüksək səslə "Axır, mən də torpaq aklım!" söylədi. Çadırdakılar çevrilib maraqla ona baxdılar. Ağsaqqal qohumlarından biri tükü üzünü qaşıya-qaşıya soruşdu:

"Hardan?"

Cavab məclisi şoka saldı:

"Aydın."

Dəli olduğunu düşündülər. Ancaq cibindən 10 sot ərazinin möhürlü sənədini çıxarıb yanındakı minq kişiyə uzadanda hamının gözü kəlləsinə çıxdı. Sənəd əl-əzabla təsdiqini tapandan sonra ölü də yaddan çıxdı, molla da. Kimsə uca səslə soruşdu:

"Orda yaşayış var ki?"

"Əlbəttə. İndiyədək ev-eşik al-mamağımın səbəbi bu idi. Pul yığır-dım!"

Adamlar biri-birinə baxdılar, bilmədilər xeyir-dua versinlər, yoxsa verməsinlər.

"Özüm də ay vətəndaşlığını qəbul edəcəm. Vaxtında mənimlə fəxr eləməkdə yarılmadığınızı görəcəksiniz. Ora hər adamı buraxmırlar. Həm pullu, həm savadlı, həm dürüst olmalısın. Bizim ölkədən bir-cə mənəm."

Məclisdə xoş əhval ifadə edən uğultu dolaşdı.

Sənədi ehtiyatla qoltuq cibinə qoyanda bahalı maşınlarının açarını nümayiş etdirən tay-tuşlarına say-mazyana göz atmağı da unutmadı. Heyrətdən ağızları açıla qalmışdı.

"Axı orda oksigen yoxdur" – kəndin gənc coğrafiya müəllimi idi deyəsən. Üzünə diqqətlə baxsa da tanımadı. Suyumundan hansı nəslə mənsub olduğunu təxmin etməyə çalışdı:

"Sən o məlumatı kiflənməmiş kitablardan oxumusan. Ayın satılan əraziləri oksigenlə təmin olunub. Bu işlə yaponlar məşğuldur."

"Yaponlar bacarar!" – yerbəyerdən razılıq nidaları ucaldı.

Molla qarışıq hər kəs gözünü döyə-döyə ona tamaşa edirdi. O isə əmin idi ki, yas çadırında oturanlar bu sənədin 1980-ci ildə ABS-da yaradılan qanuni "Ay səfirliyi" şirkətindən cəmi-cümlətən 20 dollara alındığını heç vaxt bilməyəcəklər.

Məclisi tamam inandırmıyaq üçün son sözləri daha ötkəm səslə söylədi: "Gecə düşsün, torpağımı sizə göstərəcəm! Ayın bərikü üzündədir. Dağların arasında..."

Ay vətəndaş

dim, deyirdim, vərəmləyib öləsən" – içki məclislərinin birində dövlət müfəttişliyində işləyən vartı-hallı dostu düz gözlerinin içinə baxıb söyləmişdi. Tükəri biz-biz olmuşdu:

"Kobudluq edirsən, adam adamın üzünə belə söz deməz."

"Yox, incimə, deməyim odur ki, güclü adamsan" – könlünü almışdı guya.

Kitabxana müdiri işləyən dostuyla da tutaşmışdı. O yandan qayıdandan ki, müdir öz işçisinin maaşından kəsməlidir də, burda qeyri-adi nə var! Başına beton düşdü elə bil. Bilmədi nə desin. Handan-hana dilə gəlirdi:

"Hüqonun kitabından utanmırsan?"

Dostu təəccübləndi:

"Hüqonun bura nə dəxli?"

Hövləndi:

"Necə yeni nə dəxli? "Səfillər" ən çox sevdiyim kitabı deyirsən, kitabxanada elə yerə qoymusan uzaqdan sənə baxır, o kitabın gözü qarşısında haqsızlıq eləməkdən utanmırsan?"

"Kitabın gözü" ifadəsinə dostu şaqqaqnaq çəkib gülmüşdü. Zarafat elədiyini düşünmüşdü. Bundan sonra kitabxanada bir-cə dəqiqə də qala bilməzdi. Kitablara sehrlənmiş bu balaca məkəndən qaçdı və elə o andaca bu balaca məkənin da sehri öldü onun üçün. Guya bura dincəlməyə gəlirdi. Allah qoymasa, dostlarının arasında bir balaca ələ gələni bu idi; bir-iki babat kitab oxumuşdu, onu az-maz anlıyırdı, rahatca söhbətləşirdilər.

Bircə əlini cibinə salıb dəniz qi-

tünə basmaqdır. Sonra kitabların həm də böyük təsəlli olduğunu anladı.

Ciddi əsərlərdə insanın hər şeydən ucada dayandığını təsdiqini tapanda sevincdən gözləri yaşardı. Çünki ağıl kəsəndən belə düşünürdü və heç vaxt özünə səmimi həmfikir tapmamışdı. Kitab səhifələrində əriyib getdikcə bütün böyük adamlarla eyni fikirdə olduğunu görüb təskinlik tapdı və həyat gerçəklerini kitab gerçəklerinin ayağına verməyə başladı. Dünya cifəsindən öteri yüz oyundan çıxan dost-tanışını böyük yazarlara dəyişə-dəyişə tənhalığın girdabına yuvarlandı.

Eşq-məşq məsələlərində də bəxti getirmirdi. Onu unudanlardan şəhər olmasa da, qəsəbə salmaq mümkün idi.

Yas çadırında oturan kimi birdən-birə iki gözü qəder seydiyi qohumların dönüb yeddi köynək yad olduğunu hiss elədi. Əvvəlki məhrəbanlıqdan, qılıqdan, doğma təbəssümlərdən əsər-ələmət qalmamışdı. Sifətlərdən istilik, məhrəmlilik yerinə, qəzəb, kin və küskünlük tökülürdü. O, kənddən soyuduğu kimi, kənddən soyumuşdu. Ona bəslənən ümidlər tamam öləmişdi. Böyük xəyallara qarşı həyat öz kiçik realıqlarını təqdim eləmişdi. Əvvəllər bərişə bilməsələr də yavaş-yavaş öyrəşirdilər. Yaş irəlilədikcə özü də dərk edirdi bunu. Doğma kəndinin onu qırx yaşa dəfn edəcəyini və bundan sonra tamamilə unudacağını bilirdi.

Qəfil qorxunc bir boşluğun içine girdi, üstünə yağın kinayəli suallar-